

בס"ד, ט' בטבת ה'תשע"ט
17 בדצמבר 2018
תיק מס' 78095

פסק דין - ייעץ לחבירו להשקיע בהשקעה כושלת

בעניין שבין	לבין
אדם שהשקיע את כספו בהשקעה	אדם שייעץ לחבירו להשקיע
- תובע	- נתבע

א. רקע

בשנת ה'תשס"ז (2007) פנה התובע לנתבע וסיפר ששמע כי בידי הנתבע מידע על השקעה המניבה תשואה גבוהה מאד (3% לחודש). הנתבע השיב לו כי אכן גילה גאון פיננסי – תמיר פייגנבוים - שזיהה שיטה מצליחה שבעזרתה ניתן להגיע לתשואה גבוהה מאד וללא סיכון. הוא הוסיף כי מדובר באדם ירא שמים שעסוק רוב שעותיו בתורה ובמעט הזמן שהוא מקדיש לפרנסתו הוא גורף הון רב, ומוכן הוא לצרף אליו מספר מצומצם של בני תורה ולתת להם מן הרווחים. למשמע דברים אלו בחר התובע להשקיע סכום של 25 אלף ש"ח. הנתבע מסר לו פרטי חשבון בנק והתובע העביר אליו את הסכום האמור (להלן: "ההשקעה").

נקדים את המאוחר ונאמר כי בסופו של דבר תמיר פייגנבוים קרס מבחינה כלכלית ורבים נפגעו מכך (ראו למשל ת"א 10-02-16675 מיכאלביץ ואח' נ' פייגנבוים ואח').

לאחר מספר חדשים התובע רצה לקבל בחזרה את הכספים שהשקיע, אך בקשותיו חזרו ריקם. הוא פנה לנתבע שיעזור לו לממש את ההשקעה. הנתבע השיב כי 'עוד מעט סבלנות והכל יסתדר'. התובע התאזר בסבלנות אך בשלב מסויים היה זקוק בדחיפות לכסף. לאחר שהבין הנתבע שיש סבירות גבוהה שכספי ההשקעה לא יוחזרו לתובע, ארגן הנתבע לתובע הלוואה ע"ס 22 אלף ש"ח למשך עשר שנים בפריסה ארוכה (להלן: "ההלוואה"). לדברי הצדדים ההלוואה נערכה בסביבות חודש אפריל מאי בשנת התשס"ט (2009).

מתווה ההלוואה היה כזה: הנתבע מצא אדם שיקנה את ההשקעה של התובע (להלן: "הקונה"), אולם הרכישה הייתה מותנית בכך שכספי ההשקעה ישוחררו. במידה וכספי ההשקעה לא ישוחררו, הכספים יוגדרו כהלוואה ויוחזרו לקונה. ההלוואה-מכירה יצאה לפועל: הנתבע קיבל 22 אלף ש"ח ותמורתם מכר חלק השווה ל-22 אלף ש"ח מתוך ההשקעה.

מאחר והקונה-מלווה חפץ בעילום שמו, ההלוואה נעשתה בתיווך גמ"ח שהנתבע מנהל: הקונה הפקיד 22 אלף ש"ח בגמ"ח, והנתבע העביר לתובע את הסכום הנ"ל. בעת ההלוואה נתן התובע

לגמ"ח צ'קים דחויים על מנת שהגמ"ח יוכל לפרוע את החוב לקונה כל עוד ההשקעה לא תשתחרר (הצדדים נקטו בפעולות שונות במגמה להינצל מאיסור ריבית). סוכם כי ברגע שההשקעה תשתחרר ישלם הקונה לתובע את הסכומים שכבר הוחזרו לגמ"ח ע"י התובע. בסופו של דבר התגלה כי אין כל אפשרות מעשית לשחרר את ההשקעה ולקבל בחזרה את סכום ההשקעה או הרווחים שכביכול נצברו.

ב. טענות התובע

1. הנתבע סיפר לי שה"גאון הפיננסי" שבידו הושקעו הכספים הוא אדם ירא שמים ואמין ועל סמך דבריו הוצאתי את כספי. משום כך יש לראות בו אחראי להפסד שאירע לי. בנוסף, בתקופה הראשונה שלאחר ההלוואה הנתבע יצר אצלי אשליה שהסיפור עומד להסתדר, ועל סמך דבריו נמנעתי מלנקוט פעולות שיצילו את ההלוואה. אילו הנתבע היה מספר לי כבר אז שהכספים ירדו לטמיון הייתי יכול לפנות למשטרה וכדו' ולהציל את כספי. כמו כן, היה על הנתבע עצמו להיאבק כדי לקבל חזרה את הכספים שהושקעו דרכו ומשלא עשה זאת, הוא נושא באחריות ועליו לשלם למשקיעים את הסכומים שהשקיעו.
2. תמורת הכסף שקיבלתי מהקונה נתתי את ההשקעה שלי. הקונה העביר לי (דרך הגמ"ח) תשלום של 22 אלף ש"ח ותמורתם קיבל את הסחורה - חלקי בהשקעה. אין כל סיבה שאמשיך להחזיר לגמ"ח את הסכום שקיבלתי שהרי הקונה כבר קיבל ממני תמורה לכספו. אני לא הבנתי שמדובר בקניין על תנאי, אלא בקניין גמור.
3. אני גם מבקש שבית הדין יורה לנתבע להפסיק ליעץ לאנשים בתחומים אלו ולמשוך ידו מלעסוק בכספם של אחרים.

ג. טענות הנתבע

1. איני זוכר ספציפית את השיחה עם הנתבע, אולם באופן כללי הבהרתי לכל מי שהשקיע דרכי כי ההשקעה כרוכה בסיכון. ציינתי כמובן את ההזדמנות הרבה שיש בה אך לא העלמתי את הסיכון. ראיתי בכך חלק מתפקידי – להזהיר את האנשים מן הסיכון. אמרתי לאנשים שמי שלא יוכל להתמודד עם מצב שבו כל כספו יאבד – שלא ייכנס לזה בכלל.
2. בעת מכירת ההשקעה לקונה הובהר היטב לתובע כי רכישת ההשקעה מותנית בכך שההשקעה אכן תשתחרר, ושכל עוד ההשקעה לא תשתחרר הוא ימשיך לשלם לגמ"ח את הסכום שקיבל. לעת עתה ההשקעה טרם השתחררה ולכן עליו להמשיך ולהחזיר את הסכום שקיבל.

ד. תגובת התובע

1. ייתכן שהנתבע הזהיר אותי, אך באופן כללי הוא נושא באחריות לסכום שהפסדתי היות והוא יצר את הרושם כי מדובר באדם אמין ובהשקעה מבטיחה.

2. בעת מכירת ההשקעה כלל לא הבנתי שמדובר בהלוואה. אמת שראיתי שאני נותן צ'קים אך לא הבנתי מה בדיוק קורה ולמעשה עד רגע זה אני מבין בדיוק מה הם ההליכים שעשינו. נקטנו מספר פעולות הלכתיות, כמו חתימה על היתר עסקה וביצוע קניין סודר על מנת להימנע מאיסורי ריבית ולהעביר את הבעלות על ההשקעה, ולתומי חשבתי שגם הצ'קים ניתנים לצורך דומה, לא הבנתי בדיוק מה מטרתם ומשמעותם. כן הבנתי שמספר צ'קים ייגבו ממני עד שההשקעה תשתחרר אך היה ברור לי שההשקעה תשתחרר בהקדם ואז יפסיקו לגבות ממני את הצ'קים וגם שכל הסכום שכבר ירד יוחזר אליי.

ה. דיון

השאלות העומדות לדיון:

א. טענת ההסתמכות.

ב. האם מכירת ההשקעה הייתה על תנאי.

ג. הוצאות משפט ואגרת בית הדין.

ו. טענת ההסתמכות

בהלכה יש מקום לתביעת תשלום מאדם שנתן חוות דעת שגויה (ראו: גמרא ב"ק דף צט: ; שו"ע חושן משפט סימן שו סעיף ו), בטענה שההסתמכות על דבריו גרמה נזק. במקרה שלפנינו התובע טען כי הסתמך על הנתבע בשתי נקודות זמן, בתחילה – בזמן ההשקעה, ולאחר מכן – כשהתגלו קשיים במשיכת כספי ההשקעה.

לגבי מועד ההשקעה, הנתבע טען כי הבהיר לתובע מראש כי הוא עלול להפסיד את כספו, כלומר הורה לו שלא להסתמך עליו בציפייה לרווחים מובטחים, היות וישנם סיכויים שההשקעה תאבד. גם הנתבע איננו מכחיש עובדה זו (פרוטוקול עמ' 10 שורה 40 ושורה 45). השולחן ערוך (חושן משפט סימן שו סעיף ו) מטיל חיוב תשלום מכח ההסתמכות רק כאשר הנסיבות מעידות בבירור שהמייצע הבין והסכים שישתמכו על דבריו בלבד. משום כך, במקרה שלנו, שבו הנתבע הזהיר כי מי שישתמך על דבריו עשוי להפסיד את כספו, אין לחייב מכח טענת ההסתמכות.

אמת שהתובע עשוי לטעון (מה שלא טען מפורשות בדיון ובכתב התביעה) שהאזהרה של הנתבע עסקה בעיקרה בכדאיות הפיננסית של ההשקעה, ולא בחשש שתמיר פייגנבוים לא ינהג באופן מוסרי, ומשכך, יש לחייב את הנתבע מפני שהמלצתו גרמה לנזק. אולם למעשה אין לקבל טענה זו מכמה טעמים.

ראשית ועיקר, האזהרה שהזהיר הנתבע היתה כללית (פרוטוקול עמ' 5 שורה 35 ; וכן עמ' 7 שורה 1-4) וניכר מדבריו שתכלית הזהרתו הייתה להבהיר למתייעצים עמו שהוא אינו נושא באחריות כלשהי כלפי כספי ההשקעות וכל המשקיע עושה זאת על דעת עצמו ועל אחריותו בלבד. נציין כי גם הנתבע אינו מכחיש כי הוזהר באזהרות אלו (פרוטוקול עמ' 10 שורה 33 ושורה 43), כך שמדובר בעובדה מוסכמת ולכן אין כל מקום לחייב את הנתבע. נדגיש כי מבחינתנו די בטענה זו כדי לפטור את הנתבע והנימוקים הבאים מובאים מעבר לצורך.

שנית, טענה זו מתבססת על ההנחה שהנתבע התרשל בכך שנתן חוות דעת על יושרתו של תמיר בלי שהכירו באופן אישי, ובלי שציין בפני התובע שהוא אינו מכיר את תמיר באופן כזה. אלא שדא עקא אין בפנינו הקלטה של השיחה ואיננו יודעים האם אכן הנתבע התנסח כאילו הוא מכיר אישית את תמיר פייגנבוים.

שלישית, מאחר והנתבע לא קיבל כל שכר מן התובע עבור התיווך (השכר שהיה אמור לקבל הנתבע היה מתמיר בלבד – ראה פרוטוקול עמ' 5 שורה 43), הרי שהעובד בחינם נושא ברמת אחריות נמוכה יותר (ע"פ שו"ע חו"מ שם). משכך, ייתכן שדי בבירורים שעשה הנתבע על תמיר בעזרת חברים קרובים על מנת לומר שלא פשע אפילו אם אכן הציג את אמינותו של תמיר כעובדה ברורה. מה גם שדי ברור שגם אם הנתבע עצמו היה הולך ופוגש את תמיר, היה מסיק שתמיר הוא ירא שמים ואמין (בדיוק כפי שקרה לחבריו של הנתבע שפגשו בעצמם את תמיר).

רביעית, חיוב אדם על בסיס הסתמכות חל רק כאשר ברור ליועץ שמסתמכים עליו בלבד. או משום שהדבר נאמר לו באופן מפורש, או שמשום שהסיטואציה מורה על כך (לחידוד הדברים ראו גם: חושן משפט סימן שו ש"ך סק"ב הקובע כי יתכן מצב שממליץ חיווה דעתו שפלוני הוא עשיר ולאחר מכן המתיעץ הלווה לאותו פלוני ולבסוף התברר שאין ללווה ממה לשלם, ואף על פי כן אין הממליץ חייב לשלם). במקרה דנן אין הדבר כך. מה גם שייתכן שהתובע היה משקיע גם אילו הנתבע היה מציין כי אמנם אינו מכיר את תמיר באופן אישי אך יחד עם זאת הוא התרשם שמדובר באדם אמין מתוך הבירורים שערך ומציין כי ישנם כבר רבים הנהנים מן התשואות הגבוהות שהכספים מניבים.

לסיום נציין שכלל לא ברור שתמיר התכוון להוליך שולל את לקוחותיו. ראו למשל דברי השופטת שריזלי (ת"פ (תל-אביב-יפו) 36866-12-09 - מדינת ישראל - פמת"א נ' תמיר פייגנבוים) הכותבת בין השאר: "מקובלת עלי עמדת הסניגור, כי לא בזדון נהג הנאשם. כוונותיו היו להפיק רווחים הן עבור הלקוחות והן עבור עצמו, והוא לא התכוון להוליקם שולל. אותם לקוחות, חלקם העידו בפניי, גם לא טענו שחשו מרומים, הגם שהבהירו תרעומתם על ההפסדים שגרם להם הנאשם. נאמר לי, כי לחלק מהלקוחות, החזיר הנאשם השקעותיהם מכספו שלו".

לגבי נקודת הזמן השנייה, התובע טען כי "אם הוא (=הנתבע) היה אומר לי אז שמהו לא ברור קורה כאן יכול להיות שהייתי הולך כבר ב-2007-2008 למשטרה" (פרוטוקול עמ' 5 שורה 3). כלומר, התובע טוען שנמנע מלפנות למשטרה ולגורמים נוספים רק מפני שהסתמך על הנתבע ואילו לא סיפר לו הנתבע שהמצב עומד להסתדר הוא היה פונה למשטרה ומציל את כספו. דין טענה זו להידחות. ראשית – התובע עצמו לא טען בבירור שהיה פונה למשטרה (רק לשם חידוד הדברים: חלפו שנים רבות מעת שהתגלתה התרמית ועד הגשת התביעה לבית דין זה). עוד עלינו לציין כי גם אם היה פונה – אין כל הכרח כי היה מצליח להציל את כספו. לכן, גם אם נניח שהתובע הסתמך על הנתבע, לא ברור שהסתמכות זו היא שהסבה נזק לתובע. אך מעבר לכל האמור: מדברי התובע משתמע כי לא הבהיר לנתבע שהוא שוקל לפנות למשטרה, או לנקוט בדרך אחרת למשיכת הכספים, וגם נסיבות העניין לא העידו על כך בבירור. סביר מאד

שהנתבע לא התרשם שהתובע מסתמך עליו ומקבל הכרעות על סמך דבריו אלא סבר לתומו שהתובע רק משתף אותו בחששותיו. וכפי שכבר כתבנו אחד היסודות עליהם מושתת חיוב ההסתמכות הוא המודעות של הנתבע שמסתמכים על דבריו, ובהעדר ייסוד זה אין מקום לחיוב (ע"פ שו"ע רמ"א ונושאי כלים בחושן משפט סימן שו סעיף ו). לכן במקרה זה אין לחייב את הנתבע לשלם.

בנוגע לטענת התובע כי היה על הנתבע לצאת למאבק עבורו, דין טענה זו להידחות. אנו סבורים כי הנתבע אינו חייב לצאת למלחמה מסוג זה, שכן הדבר חורג ממה שמצופה ממתווך השקעות מסוגו, ובפרט כאשר לדעתו מדובר במאבק אבוד וחסר תועלת.

לסיכום, אין כל מקום לחייב את הנתבע מכוח טענת ההסתמכות. הנתבע גם לא היה חייב להיאבק למען השבת הכסף האבוד.

הגם שפטרנו את הנתבע מהחזרת ההשקעה לבעליה, לא נוכל להימנע מלבטא את צערנו על הדרך בה הלך. הנתבע, שהתרשמנו כי הוא ירא שמים ועשה מעשיו בשגגה, בחר להסתפק בבירורים שונים שערך על ידי מכריו שעה שיכול היה להביא את השאלה החמורה שעמדה לפתחו אל המומחה אשר יהיה בימים ההם – יועצי השקעות רשמיים אשר רכשו השכלה מתאימה.

גם אם הזהיר את הפונים אליו שכספם עלול לרדת לטמיון, הלא במישור המעשי שימש הנתבע כנציג שיווק (בתשלום) של תמיר המקדם עבורו מכירות והשקעות – תחום בו הנתבע אינו מבין דבר. סכומים גבוהים מאד הוכנסו לחשבוננו של תמיר על ידי התובע (וככל הנראה על ידי רבים נוספים) שעה שהנתבע כלל לא הכיר את פרטי ההשקעה וטיבה, לא הכיר אישית את 'הגאון הפיננסי' ולא הכיר את דרכי פעולתו (במיוחד כואב הדבר באם אכן לא הדגיש זאת לתובע), ואנו אין לנו אלא להצטער על שהנתבע לא ראה לנכון לברר תחילה את הדברים עם אנשי מקצוע מתאימים.

כל בית השקעות נתון לפיקוח מקצועי מצד האחראים על שוק ההון. שותפות ב'בנק פרטי' יסודה בחטא ויש בה שותפות עקיפה באפשרות של רמאויות, מעשים בלתי חוקיים והסתבכויות כספיות הנוגעות חלילה לדיני נפשות. כל מי שיש בו יראת שמים חייב להתרחק מכל קשר לסוג כזה של פעילות. אנו קוראים לשני הצדדים שלא ללכת בדרך זו.

ז. האם מכירת ההשקעה נעשתה על תנאי

התובע טען כי לא הבין מה משמעותן של כל הפעולות שנעשו בעת ההלוואה-רכישה. אולם מתוך דבריו בבית הדין ובכתב התביעה עולה בבירור כי את משמעותם של הצ'קים התובע הבין היטב, וכי הוא ידע בבירור שיהיה עליו להמשיך לפרוע את הצ'קים שנתן כל עוד ההשקעה לא תשתחרר (פרוטוקול עמ' 11 שורה 22). יתכן שהנתבע יצר אצלו תחושה שגוייה כאילו ההשקעה עומדת להשתחרר בהקדם, וממילא תחושה כאילו הוא יפסיק לפרוע את הצ'קים בהקדם, אולם הדבר אינו מעלה ואינו מוריד. כך או כך התובע ידע שהצ'קים ימשיכו להיפרע כל עוד ההשקעה לא

תשתחרר. למרבה הצער ההשקעה טרם שוחררה ולכן חובה על התובע להמשיך ולשלם את יתרת חובו.

והנה, היה מקום לטעון לטובת התובע שכיוון שהנתבע לא הוכיח שהתנאי שהותנה בעת רכישת ההשקעה נעשה לפי כללי ההלכה (הצבת תנאי כפול ועוד) לכן רכישת ההשקעה תקפה גם אם לא יתמלא התנאי (ראו: שולחן ערוך אבן העזר סימן לח סעיף ב).
אך למעשה אין מקום לטענה זו מאחר וישנה אומדנא מובהקת שהרכישה נעשתה בתנאי זה (ראו: תוס' קידושין מ"ט: ד"ה דברים; רמב"ם הלכות מכירה פרק יא הלכה ח; שולחן ערוך חושן משפט סימן רז סעיף ג-ד).

נוסיף ונאמר כי גם אם היינו דוחים טענה זו, עדיין לא יוכל הנתבע לדרוש את מימוש העסקה בלא קיום התנאי: מוסכם על הצדדים כי המשקיע הנחה את הנתבע, שפעל כשליחו, להתנות את הרכישה בשחרור כספי ההשקעה (והראייה לכך היא הפקדת הצ'קים בעת רכישת ההשקעה).
בנסיבות אלו יש ליישם את דבריו של רבי עקיבא איגר (על שולחן ערוך אבן העזר בסימן לח) הקובע כי כאשר שליח לא התנה באופן המועיל את התנאי שהיה עליו להתנות – העסקה בטלה. לו היינו הולכים בדרך זו אזי היה עלינו לראות את העסקה כבטלה ומבוטלת, הקונה יקבל את כספו בחזרה וההשקעה תחזור להיות של התובע, אך כאמור אנו סבורים שישנה אומדנא מובהקת כי העסקה נעשתה על פי התנאי ולכן לדעתנו העיסקה תקפה ותלויה בתנאי שהוסכם על הצדדים.

מסקנה: ההשקעה נמכרה רק בתנאי שיצליחו לשחררה. ולכן התובע חייב לשלם את יתרת חובו. בהערת אגב נציין כי התובע כרך יחד תביעות כלפי שני גורמים שונים: תביעתו האחת מופנית כלפי הנתבע עצמו ואילו תביעתו השנייה מופנית כלפי הגמ"ח, שאותו הנתבע רק מנהל. אולם למעשה שתי התביעות דינן להידחות.

ה. אגרת בית הדין

כאשר שני הצדדים נהגו באופן סביר אזי מדיניות בית הדין היא לראות בהגשת התביעה פנייה משותפת של הצדדים למען בירור ההלכה, ולכן שני הצדדים נושאים באופן שווה בהוצאות הכרוכות בכך (להרחבה בנושא זה ניתן לעיין במדיניות בית הדין המפורסמת באתר ארץ חמדה). במקרה שלפנינו אנו סבורים כי שני הצדדים התנהלו באופן סביר ולכן אגרת בית הדין תחלק בין שניהם באופן שווה.

לסיכום: על הנתבע לשלם לתובע 250 ₪ על מנת להתחלק עמו באגרת בית הדין.

ט. החלטות

1. התביעה נדחת.
2. התובע חייב לשלם לגמ"ח את יתרת חובו.
3. על הנתבע לשלם לתובע 250 ₪ בתוך שלושים יום מהתאריך הנקוב על פסק הדין.
4. ניתן לערער על פסק דין זה בתוך 30 יום מן התאריך הנקוב עליו.

פסק הדין ניתן ביום ט' בטבת תשע"ט, 17 בדצמבר 2018.

בזאת באנו על החתום

הרב שלמה שטינמץ

הרב יוסף כרמל, אב"ד

הרב רועי משיח